

НАУКОВО-КОНСУЛЬТАТИВНА РАДА ПРИ ВЕРХОВНОМУ СУДІ

НАУКОВИЙ ВИСНОВОК

(на №180/0/26-24 від 30.04.2024)

1. Проблемне питання

Сутність проблемного питання полягає у визначенні правомірності розгляду та вирішенні питання про відповідність судді зайнятій посаді за наявності негативного висновку Громадської ради доброчесності, що здійснюється Вищою кваліфікаційною комісією суддів України.

2. Обґрунтування наукового висновку

Законом України «Про судоустрій і статус суддів» (далі Закон 1402) визначено порядок здійснення кваліфікаційного оцінювання суддів. Відповідно до статті 83 даного закону, *кваліфікаційне оцінювання проводиться Вищою кваліфікаційною комісією суддів України з метою визначення здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді за визначеними законом критеріями. Критеріями кваліфікаційного оцінювання є:*

- 1) компетентність (професійна, особиста, соціальна тощо);*
- 2) професійна етика;*
- 3) доброчесність.*

Підставами для призначення кваліфікаційного оцінювання є:

- 1) заява судді (кандидата на посаду судді) про проведення кваліфікаційного оцінювання, у тому числі для участі у конкурсі;*
- 2) рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про призначення кваліфікаційного оцінювання судді у випадках, визначених законом.*

Відповідно до пп.4 п.16-1 Перехідних положень Конституції України, з дня набрання чинності Законом України "Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)", *відповідність займаній посаді судді, якого призначено на посаду строком на п'ять років або обрано суддею безстроково до набрання чинності Законом України "Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)", має бути оцінена в порядку, визначеному законом. Виявлення за результатами такого оцінювання невідповідності судді займаній посаді за критеріями компетентності, професійної етики або доброчесності чи відмова судді від такого оцінювання є підставою для звільнення судді з посади. Порядок та вичерпні*

підстави оскарження рішення про звільнення судді за результатами оцінювання встановлюються законом.

Як випливає з даної норми, оцінювання має здійснюватись за критеріями компетентності, професійної етики та доброчесності. Такі ж саме критерії визначені як критерії для кваліфікаційного оцінювання відповідно до статті 83 Закону 1402. Оскільки іншими законами процедур чи окремого порядку оцінки суддів за даними критеріями не передбачено, для оцінки судді на відповідність займаній посаді використовується процедура кваліфікаційного оцінювання, визначена Законом 1402.

Крім того, відповідно до абз. Першого п.20 Прикінцевих та перехідних положень Закону 1402, *відповідність займаній посаді судді, якого призначено на посаду строком на п'ять років або обрано суддею безстроково до набрання чинності Законом України "Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)", оцінюється колегіями Вищої кваліфікаційної комісії суддів України в порядку, визначеному цим Законом, за правилами, які діяли до дня набрання чинності Законом України "Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедур суддівської кар'єри", та з урахуванням особливостей, передбачених цим розділом.* Тобто у самому Законі 1402 міститься вказівка на те, що оцінювання на відповідність займаній посаді судді здійснюється: по-перше, ВККСУ, а по-друге - в порядку визначеному саме цим законом. У той самий час інших порядків оцінювання, які здійснюються саме ВККСУ, окрім кваліфікаційного оцінювання, Закон 1402 не містить. Відтак порядки кваліфікаційного оцінювання на відповідність займаній посаді судді та кваліфікаційного оцінювання з метою визначення здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді є тотожними.

Більш того, можна стверджувати, що порядок оцінювання в обох випадках є єдиним. Певні відмінності можуть проявлятися лише у вигляді підстав проведення кваліфікаційного оцінювання та правових наслідків прийнятих в результаті оцінювання рішень. Але, правові наслідки прийнятих рішень та підстави проведення кваліфікаційного оцінювання не є складовими порядку (процедури) оцінювання як такого і жодним чином не впливають на його зміст.

З огляду на тотожність порядків кваліфікаційного оцінювання на відповідність займаній посаді судді та кваліфікаційного оцінювання з метою визначення здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді, норми Закону 1402, які визначають право і порядок участі Громадської ради доброчесності (ГРД) у процедурі оцінювання, поширюються на обидва порядки.

Відповідно до частини першої статті 88 Закону 1402, якщо Громадська рада доброчесності у своєму висновку встановила, що суддя (кандидат на посаду судді) не відповідає критеріям професійної етики та доброчесності, Вища кваліфікаційна комісія суддів України може ухвалити вмотивоване рішення про підтвердження здатності такого судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді лише у разі, якщо таке рішення підтримане двома третинами голосів призначених членів Комісії, але не менше ніж дев'ятьма голосами.

Зі змісту зазначеної норми випливає, що остаточне рішення ВККСУ у складі колегії може бути прийняте у двох випадках.

По-перше, у разі відсутності висновку ГРД, колегія може прийняти остаточне рішення про підтвердження або не підтвердження здатності судді здійснювати правосуддя (відповідність чи невідповідність займаній посаді).

По друге, у разі наявності негативного висновку ГРД колегія може прийняти остаточне рішення про непідтвердження здатності судді здійснювати правосуддя (невідповідність займаній посаді).

У той самий час, остаточне рішення про підтвердження здатності судді здійснювати правосуддя (відповідність займаній посаді) за наявності негативного висновку ГРД, відповідно до абз. Другого п.20 Прикінцевих та перехідних положень, приймається пленарним складом ВККСУ. Відтак, рішення про підтвердження здатності судді здійснювати правосуддя (відповідність займаній посаді) до його підтримання кваліфікованою більшістю складу ВККСУ у пленарному засіданні можна вважати проміжним.

Відповідно до абз.першого п.20 Прикінцевих та перехідних положень Закону 1402, *відповідність займаній посаді судді, якого призначено на посаду строком на п'ять років або обрано суддею безстроково до набрання чинності Законом України "Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)", оцінюється колегіями Вищої кваліфікаційної комісії суддів України в порядку, визначеному цим Законом, за правилами, які діяли до дня набрання чинності Законом України "Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедур суддівської кар'єри", та з урахуванням особливостей, передбачених цим розділом.* Однією з відмінностей у згаданих правилах є те, що відповідно до попередньої редакції статті 88 Закону 1402, якщо ГРД у своєму висновку встановила, що суддя (кандидат на посаду судді) не відповідає критеріям професійної етики та доброчесності, то Вища кваліфікаційна комісія суддів України може ухвалити рішення про підтвердження здатності такого судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді лише у разі, якщо таке рішення підтримане не менше ніж одинадцятьма її членами. У чинній редакції даної статті підтримка відповідного рішення має здійснюватись двома третинами голосів призначених членів Комісії, але не менше ніж дев'ятьма голосами.

Відтак, у новій редакції згаданої норми законодавець перейшов від абсолютного визначення кількості членів ВККСУ (одинадцять), які мають підтримати відповідне рішення, до відносного – дві третини. Очевидно, що принцип «кваліфікованої більшості», тобто прийняття рішення колегіальним органом двома третинами від його правомочного складу був дотриманий й у попередній редакції, оскільки одинадцять членів від повного складу ВККСУ у кількості 16 членів як раз утворює дві третини. Проте у цій редакції не було враховано ситуації, коли склад ВККСУ є повноважним (мінімум 11 членів), але не повним (16 членів). Відповідно до частини четвертої статті 92 Закону 1402, Вища кваліфікаційна комісія суддів України вважається повноважною за умови призначення до її складу не менше одинадцяти членів. Відтак дві третини від одинадцяти утворює дев'ять членів ВККСУ. Таким чином зазначену прогалину було ліквідовано у чинній редакції даної норми.

Тим не менш, до набуття чинності Законом 3511, Вища кваліфікаційна комісія суддів України могла ухвалювати рішення про підтвердження здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді (відповідності займаній посаді) за наявності негативного висновку ГРД лише у разі, якщо таке рішення підтримане не менше ніж одинадцятьма її членами, навіть за умов неповного але повноважного складу ВККСУ. Це впливає із положень частини другої статті 19 Конституції України, відповідно до яких органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

3. Узагальнені висновки та рекомендації

Таким чином, на підставі комплексного аналізу норм Конституції України та Закону України «Про судоустрій і статус суддів» можна зробити наступні висновки

1. Процедури оцінювання судді, якого призначено на п'ять років або обрано суддею безстроково до набрання чинності Законом України "Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)", на відповідність займаній посаді та кваліфікаційного оцінювання з метою визначення здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді є тотожними.

2. Колегія ВККС за наслідками проведеного нею оцінювання на відповідність займаній посаді судді якого призначено на п'ять років або обрано суддею безстроково до набрання чинності Законом України "Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)" за наявності щодо такого судді негативного висновку ГРД повинна ухвалювати остаточне рішення, якщо воно співпадає з висновком ГРД і проміжне, якщо воно не

співпадає з висновком ГРД. Остаточне рішення в останньому випадку приймається ВККС у пленарному складі.

3. Системний аналіз глави 1 розділу V Закону №1402-VII, зокрема статті 88, та пункту 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» цього Закону дає підстави вважати, що колегія ВККС, прийнявши рішення про відповідність судді займаній посаді (за наявності негативного висновку ГРД), мала право зазначати про набрання чинності цим рішенням лише після його підтримки одинадцятьма членами ВККС.

4. Абзац другий статті 88 Закону №1402-VII застосовується до процедури оцінювання на відповідність судді займаній посаді.

**Професор кафедри державно-правових
дисциплін Харківського національного
університету ім. В.Н. Каразіна,
доктор юридичних наук, професор**

Д.М. Лук'янець

23.05.2024